

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Постановка проблеми: сьогодні перед людством стоять гострі життєві проблеми, без вирішення яких в глобальних масштабах неможливий подальший соціальний прогрес. Більше того, нехтування ними, на думку багатьох мислителів може спричинити навіть загибель сучасної цивілізації.

Мета: дослідження науки і глобальних проблем людства з точки зору філософії.

Завдання: даного наукового дослідження є

- характеристика основних глобальних проблем людства;
- дослідження цих проблем у розрізі економічного підґрунтя;
- пошук шляхів вирішення глобальних проблем людства з точки зору економічних наук.

Дослідженість теми: Філософи, політики та економісти сходяться на одному: людство знаходиться на порозі глобальної кризи. Будь-які кризи в економіці і політиці в будь-якій країні є проявом загальної кризи існування людства, яка охоплює найважливіші аспекти життєдіяльності людей: природу, світову економіку, політичні відносини, культуру й, особливо, саму людину.[с.208-213] Протягом останніх десятиліть у світі виникло та загострилося певне коло проблем, що стосуються інтересів та долі всього людства. Розв'язання даних проблем не підсилене жодній з країн світу зокрема. Необхідні скоординовані зусилля всієї спільноти землян, адже під загрозою їх подальша доля. Подібні проблеми дістали назву глобальних (від лат. «globus» - куля, фр. «global» - всеохоплюючий, загальний). Глобалістика як самостійна галузь знань та досліджень про найбільш загальні, планетарні проблеми сучасності та майбутній розвиток людства перебуває в процесі становлення.[с.216] Причини виникнення глобальних проблем різноманітні. Класифікація глобальних проблем за сферами дії провадиться лише для більш чіткого їх усвідомлення. В реальній дійсності ці проблеми тісно переплетені, взаємопов'язані та взаємообумовлені. Зокрема, продовольча криза в цілому ряді країн, зони голоду на Земній кулі - це результат не лише внутрішнього розвитку цих країн, можливо, в більшій мірі - це результат міжнародного поділу праці та диспропорцій світових господарських зв'язків. Кожна найменша проблема, що, на перший погляд, знаходиться у якнайдалшому відокремленні від економіки, під час пильного розгляду виявляє своє матеріальне, економічне коріння. Поезія, музика, філософія далекі від економічної кризи лише на перший погляд. Для їх друкування, звучання та розповсюдження потрібні цілком визначені матеріальні ресурси. Глобальні проблеми об'єктивні за своїм характером, далеко не малі і для їх розв'язання потрібні значні кошти, інтелектуальні та фізичні зусилля багатьох людей у багатьох країнах світу. Процеси інтернаціоналізації господарського життя науки, культури створюють підстави для подальшої глобалізації проблем людського життя.[с.408] Нині до всеосяжних, тобто глобальних, проблем людства відносять: 1) демографічну проблему, яку спричинило швидке зростання населення в найбідніших країнах світу; 2) екологічну проблему - вона пов'язана з інтенсивним руйнуванням довкілля, що робить нашу планету непридатною для життя; 3) проблему забезпечення розвитку людства всіма видами ресурсів, у тому числі й продовольчими; 4) геополітичні проблеми, які породжують воєнні конфлікти і загрожують людству самовбивчою світовою війною; 5) проблему поглиблення нерівності й нерівномірності розвитку різних націй, країн, регіонів тощо, що постійно створює регіональну і світову напруженість.[с.304] У наш час небезпека нової світової війни весь час підтримується існуванням значної кількості регіональних військово-політичних конфліктів, які виникають переважно на національному і релігійному ґрунті. Це найголовніші комплексні проблеми людства, а розвиток цивілізації на планеті постійно породжує нові й нові. Так, людству почала загрожувати страшна хвороба СНІД. Попирюються наркоманія, злочинність, тероризм, відмирають традиційні духовні цінності. Краще технічно озброюючись, людина не стає кращою морально. У цьому, напевно, криються причини виникнення всіх глобальних проблем людства.[с.724] Науковці єдині в тому, що глобальні проблеми загрожують людському буттю. Особливо резонансними є екологічні. Тому стан сучасної екології є постійним об'єктом роздумів мислителів. На думку А.Печчеї та М.Ф.Реймера, людина сама створила ці проблеми, «у ній всі початки і кінці». Якщо людина не зміниться, то ніщо не вбереже її від долі динозаврів. Дослідники свідомі того, що глобальні проблеми - найважливіші. Сукушність їх може варіюватися, але гострота їх та життєва значимість для суспільства й цивілізації величезна. Глобальні проблеми є об'єктом вивчення багатьох наук (природничих, соціально-гуманітарних, в тому числі й філософських). Кожна з них, окрім філософії, досліджує один або декілька аспектів проблеми. Філософія прагне до комплексного, всебічного їх дослідження, націлює людину (людство) на їх гуманістичний аспект, встановлює їх концептуальний зв'язок з людською діяльністю та загальними тенденціями розвитку. Філософська теорія спрямовується на випрацювання та забезпечення методології, методів і методик дослідження цих проблем. Завдяки філософському знанню стає можливим дослідити наукові й соціальні шляхи їх вирішення. Філософське знання забезпечує комплексний, системний підхід, інтеграцію науки і практики. Як теоретичний світогляд, філософія займається дослідженням і розробкою світоглядних аспектів глобальних проблем, актуалізує їх у контексті глобального світогляду і, таким чином, доносить до людини (людства). Глобальні проблеми людства є наслідком протистояння з одного боку природи, а з іншого - людської практики, культури людства, а також невідповідності або несумісності різноспрямованих тенденцій в ході розвитку самої людської культури. Природа існує за принципом негативного зворотного зв'язку, тоді як людська культура - за принципом позитивного зворотного зв'язку.[с.146] Філософське дослідження глобальних проблем виходить із об'єктивного статусу їх існування. В їх основі лежить суперечність між людиною (суспільством, людством) та існуючою дійсністю, спроможністю природного й суспільного середовища задовольняти людські потреби, інтереси й бажання. Це реальні, а не ілюзорні проблеми. А відтак, їх аналіз має бути об'єктивним, а шляхи вирішення - реалістичними. Вони реально й дієво впливають на сучасний розвиток, темпи прогресу і несуть загрозу (в разі їх не вирішення) майбутньому людства. Глобальні проблеми вимагають для свого вирішення кооперації зусиль усіх країн і народів, оскільки вони не знають кордонів, зачіпають усіх, заважають усім нормально жити та діяти. Вони настільки ємкі і складні, що жодне суспільство, країна самостійно вирішити їх не в змозі. Тому міжнародне кооперування зусиль та ресурсів землян - життєва необхідність. Це й глобалізує світ, сприяє єднанню, цілісності й взаємозалежності суб'єктів цивілізаційного процесу, поглибленню міжнародних відносин і співробітництва. Це виклик, який ставить життя перед сучасниками, а, можливо й майбутніми поколіннями. Нині знову актуальним стало гасло: «бути чи не бути» людству. Не менш гострі дискусії точаться щодо причин породження глобальних проблем. Деякі Західні мислителі, громадські й політичні діячі вважають, що основна причина їх виникнення пов'язана з кризою людини та її духовності тобто («коріння глобальної кризи у людині»). Втрата «людських якостей», прагнення до наживи, багатства і почестей за будь-яку ціну руйнують моральність, високу духовність, культуру поведінки, гуманність, почуття обов'язку та «розв'язує руки» «до всюдозволеності». Людина дійшла до межі, стала сама собі ворогом і готова знищити себе. Ряд вчених, екологів, філософів пов'язують виникнення глобальних проблем з науково-технічною революцією, яка кардинально змінила техніко-технологічний потенціал людства, революціонізувала військову справу, спричинила стрибкоподібний перехід від зброї групового, до зброї масового враження. Надзвичайно потужні засоби

діяльності наносять велику шкоду природі, не дають змоги їй своєчасно відтворюватися. Загострення глобальних проблем пов'язується і з подальшим удосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Значна частина вчених вважає, що глобальні проблеми - закономірний результат розвитку нашої цивілізації. З одного боку, це побічний продукт виникнення й загострення загальноцивілізаційних проблем, які в силу обставин не вирішувалися, набуваючи кризово-катастрофічних проявів, а з іншого - породження сучасної епохи (наслідок крайнього загострення суперечностей). Склалася принципово нова ситуація, коли нерівномірність розвитку стосується не лише окремих регіонів земної кулі, а й окремих галузей суспільного виробництва й діяльності. Непомірні бажання досягнути максимальних прибутків та влади спричинили гіпертрофований розвиток людства. Це стало об'єктивною тенденцією розвитку світу, хоча й цілі такого розвитку різні. Для індустріально й техніко-технологічно розвинених країн пріоритетними стали ті сфери і галузі, які забезпечують величезні прибутки, панування, авторитет і силу у світовому масштабі. Для деяких країн брак коштів, ресурсів змушує їх концентрувати свої зусилля й ресурси на одній чи декількох сферах суспільного життя. Водночас причина виникнення й загострення глобальних проблем не лише у різних суперечностях, а й у інтернаціоналізації життєдіяльності сучасної цивілізації. Глобалізація, встановлення лідерами цивілізації загальних правил, стандартів сприяють появі нових глобальних проблем. І хоча інтернаціоналізація суспільного життя породжує великі позитиви, все ж за ними слід бачити й негативи. Спроби «підняти» всіх під єдині стандарти веде до втрати етнопонаціональної, культурної самобутності, зникнення мови, національної культури тощо. Добре, коли такі правила орієнтовані на загальнолюдські цінності і в них не проглядаються подвійні стандарти. В оцінці майбутнього слід розрізняти підходи представників філософії соціального песимізму і філософії соціального оптимізму. Представники філософії соціального песимізму вважають, що існує «межа росту» для людського суспільства. Для цього є підстави: виснажуються запаси корисних копалин, пивидке зростання населення Землі загострює проблему харчування тощо. Проте такий прогноз заперечують представники філософії соціального оптимізму, вважаючи, що їхні опоненти формально поширюють на майбутнє сучасні тенденції економічного, науково-технічного і демографічного зростання, відмовляючись враховувати, що накопичення кількісних змін не може не супроводжуватися перериванням поступовості, стрибками, докорінними якісними змінами.[с.128] Потрібно пам'ятати, що кількісне зростання і розвиток у природі і в суспільстві - аж ніяк не тотожні процеси. Удосконалення знарядь праці і методів виробництва постійно розширюють рамки економічного зростання, а технологічні революції створюють цілком нові, невідомі до того сфери економічної діяльності, не тільки примножують уже відомі природні ресурси, роблячи їх доступними для практичного використання, але й перетворюють у ресурс суспільного розвитку те, що колись ним не було.

Отже глобальні проблеми зачіпають всі сторони нашого життя. Їх успішне вирішення - у комплексному науковому дослідженні, яке забезпечує випрацювання теоретичної «моделі» глобальної ситуації, вказує на шляхи вирішення, дає методологію їх розв'язання. Успішне вирішення глобальних проблем також вимагає наукової кооперації, міжнародної співпраці, співробітництва вчених і наукових шкіл та їх високої відповідальності.

Література

1. А. Кудряченко. Глобальні проблеми людства /2011.
2. Бичко І. Філософія: - 2. вид., стер. - К. : Либідь, 2002.
3. Бойченко І. Філософія історії: - К. : Знання, 2000.
4. Волкогонов О.Д. Відкриваючи завісу часу: про соціальне передбаченні майбутнього. - М., 1989.
5. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-162.
6. Глобальні проблеми і загальнолюдські цінності: Пер. з англ. ІФР. - М., 1991.
7. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замоїського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. - Львів, «Логос», 2005. - с 210-215
8. Карпенко А.С. Фаталізм і випадковість майбутнього. - М., 1990..
9. Кузьменко В.Л., Романчук О.К. На порозі надцивілізації (роздуми про майбутнє). - Львів, 1991.
10. Лавренов О.О. Людина і суспільство: Довідникове видання. - К.: «Логос», 1998 -
11. Л.С. Гуткин. Людство НА МЕЖІ СТОЛІТЬ: Показники соціально-економічного розвитку країн світу М., Логос, 2003
12. Наукове передбачення суспільних процесів. - К., 1990,
13. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія. - К.: Генеза, 2010. - [4] с.: іл.
14. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. - 416 с
15. Щерба С. П., Щедрін В. К., Заглада О. А. Філософія. С. П. Щерба, В. К. Щедрін, О. А. Заглада; За заг. ред. С. П. Щерби. - К.: МАУП, 2004. Бібліогр.: